

RESULTATEN VAN DE EERSTE KEMPISCHE WATERWILD- TELLING.

DOOR;
LEX PEETERS

Inleiding:

In de winter van '83/'84 deden diverse waarnemingen en meldingen van IJsvogels ondergetekende vermoeden dat de soort in groter aantal voorkwam dan in andere winters. Hoe was dit echter controleerbaar? Het meest voor de handliggende was simpelweg een telling organiseren waarbij alle IJsvogelbiotopen bezocht werden. Dit was nog nooit eerder gebeurd, zodat er geen vergelijkingsmateriaal beschikbaar was. Bovendien kan een IJsvogelbiotoop, zeker in de winter, net zo goed een smal, doch visrijk slootje zijn dan een visvijvercomplex. Kortom een onuitvoerbare zaak.

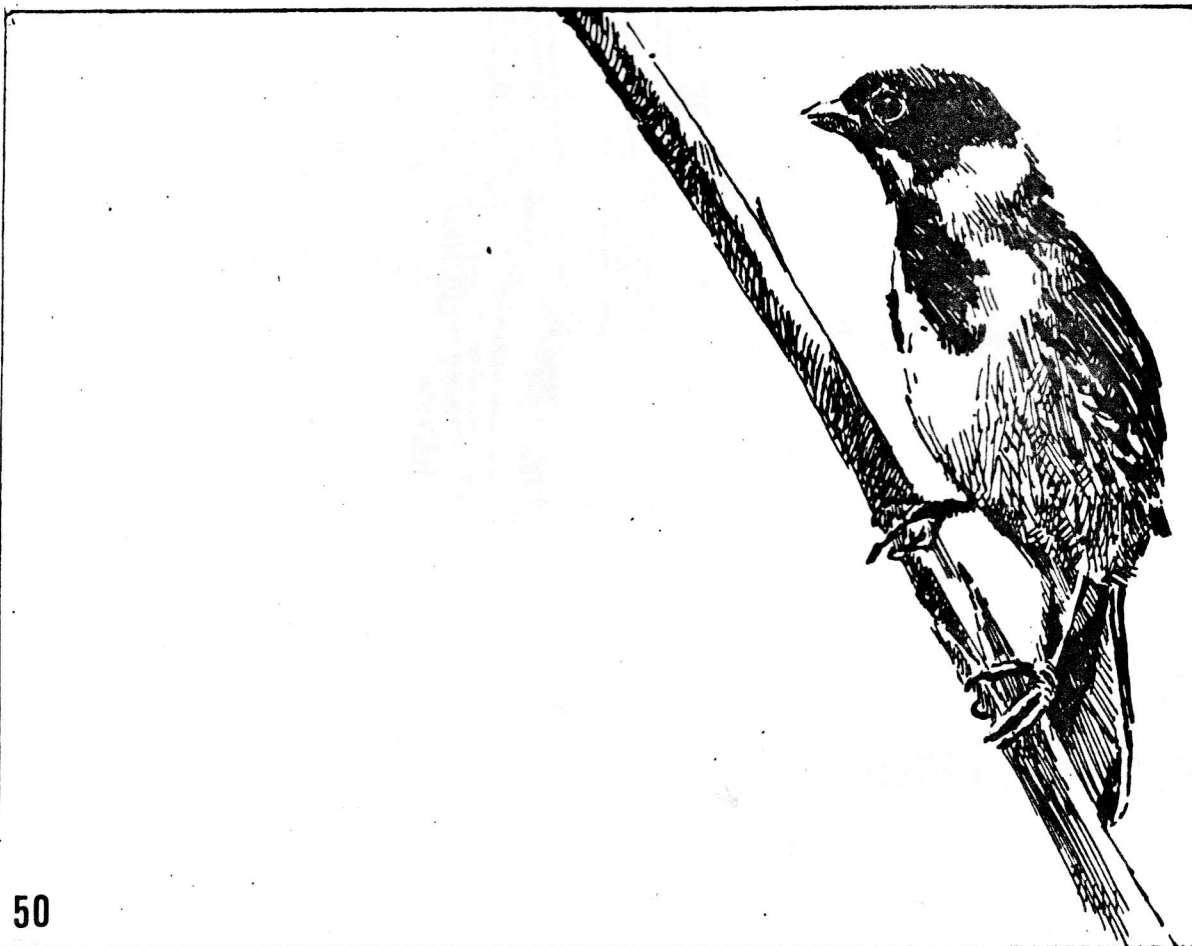
Een andere methode zou zijn bestaande cijfers van plassentellingen of bekentellingen te vergelijken met uit een soortgelijke telling verkregen gegevens. Plassentellingen zouden het handigste geweest zijn, daar deze nog steeds lopen, maar uitgevoerd werden ze de laatste tijd slecht ten gevolge van enkele organisatorische tekortkomingen. Een bekentelling op kort termijn organiseren, speciaal om aan mijn nieuwsgierigheid tegemoed te komen zou te ver gaan.....

Toch was hiermee wel mijn idee voor een Kempische waterwildtelling geboren! Mijn brainstormen eindigde namelijk in een telling die alle min of meer voor Watervogels geschikte beken, plassen en kanalen moest omvatten, terwijl mijn eigenlijke doel (de IJsvogel) bijzaak werd.

Plassen- en bekentellingen bestonden reeds, maar waren nooit tegelijkertijd uitgevoerd. Een vraag als; welk percentage van alle waterwild in de Kempen vertoefd er in het winterhalfjaar op welk type water bleef hierdoor onbeantwoord. Voor een antwoord zouden ook kanalen binnen het project moeten vallen. Deze waren nog nooit eerder geteld, dus dit was tevens een interessant experiment! Zou het de moeite lonen deze in de toekomst in een telprogramma op te nemen!

Het bekenstelsel vormt in strenge winters een belangrijke uitweg voor watervogels die niet meer op de dichtgevroren vennen en plassen terecht kunnen, dat is bekend! Maar duidelijke cijfers hierover bestaan niet! Bij herhalen van deze telling zouden die op den duur wel naar voren komen.

Het belang van dit soort telling was wel duidelijk, maar was dit plan echter niet te hoog gegrepen. Waren wel voldoende tellers bereid om mee te doen?.....

VERLOOP VAN DE TELLING;

Als teperiode werd gekozen voor de week van 24-12-'83 t./m. 01-01-'84, met als voorkeur het weekend van oud en nieuw. Door middel van telefoneren werden liefst 26 mensen bereid gevonden om 1 of meerdere beek- of kanaaltrajecten, en of plassen op zich te nemen. De wijze van noteren werd in zoverre vrij gelaten, dat op een manier naar keuze duidelijk werd aangeven waar de waarnemingen gedaan werden. Bij plassen was dit geen probleem. Bij beken en kanalen moest noodzakelijkerwijs een intekenkaartje gebruikt worden, daar de organisatie op te kort termijn plaats vond om de tellers van een trajectindeling te voorzien. Als verplichte telsoorten werden opgegeven, alle water- en Roofvogels en bovendien alle interessante soorten, naar gevoel beoordeelbaar. De meest interessante soorten bleken na afloop inderdaad door iedereen geteld en genoteerd, maar daarbuiten waren soms zelfs algemene tot zeer algemene soorten tussen de over het algemeen spontaan zeer snel toegestuurde telresultaten te vinden!

Vrijwel alle plassen, kanaaltrajecten en liefst 150- 160 k.m. beek werden geteld, en wat erg belangrijk is, dit gebeurde met groot enthousiasme. De reacties waren zeer positief en bovendien werd regelmatig vernomen dat de vakantie, waarin velen toch niets op het programma hadden, voor een groot deel bepalend was voor het succes.

WEERSOMSTANDIGHEDEN;

De gehele week was de temperatuur vrij hoog voor de tijd van het jaar (tot 10 graden C.). Er stond een behoorlijke wind, soms toenemend tot stormachtig. Er viel veel neerslag in de vorm van regen.

DE GETELDE WATERS;

Vennen en plassen;

- afgraving Waalre
- Grote, kleine en Supervlasroot
- Eckersweyer e.o.
- Pannegoor (Cartierheide)
- Soerendonks goor
- Phillips Visvijvers
- Groot en Klein meer
- Eenode
- Karpendonk
- Valkenswaardse visvijvers
- Reuselse Moeren
- Visvijver Bladel
- Kroonven Bladel
- Hanevoet e.o.
- Malpievennen
- Pastoorsweyer
- Bergeykse visvijvers
- De Hees
- Goorven en Flaes e.o.
- Vennen en visvijvers Landschot.
- Hazenput (Son)
- Destructor (Son)
- Oud meer
- Afgraving Somerense heide
- Eurostrand-plassen (Kempervennen)
- Vennen Strabrechtse heide
- Budeldorplein (een week na de telperiode en niet volledig).

niet geteld; 't Tipke (Maarheeze)
ter Spegelt (Eersel)

Kanalen;

- Wilhelminakanaal vanaf Best tot Lieshout.
- Eindhovens kanaal tot Mierlo
niet; Beatrixkanaal en Wilhelminakanaal van
Haghorst tot Best!

Beken;

- (tenzij anders vermeld is de beek voor het belangrijkste deel geteld!)
- Eckersrijt/Grote beek
- Grote Beerse (tot aan Wilhelminakanaal)
- Kleine Beerse
- Dommel (tot aan Wilhelminakanaal)
- Kleine Dommel
- De Run
- De Reusel (tot aan Wilhelminakanaal)
- Keersop
- Raamloop
- Tongelreep
- Beekloop en Keunensloop
- Witte loop.
- Eventueel van belang, doch niet geteld:
De Kleine-, Grote- en Strijper AA.

DE MEDEWERKERS;

Het slagen van deze telling is te danken aan de volgende personen;

Rob Aarts, Ernest van Asseldonk, Marco Bakermans, Martin van de Broek, Pierre Boudewijns, Peter Busink, Jeroen Cornelisseh, Piet van Happen, Tom Heynen, Henk Hendriks, Jacques van Kessel, Wim de Kroon, Harrie de Louweren, Maarten Manders, Henk Munsters, Lex Peeters, Hein Prinsen, Geert Sanders, Jurgen Sloots, Piet Spoorenberg, Willem Veenhuizen, Peter Voorn, Wim van de Voort, Edwin van de Werf, Jan van de Winden, Pieter Wouters.

DE RESULTATEN;

De resultaten waren over het geheel gezien verassend. In totaal werden van 77 soorten gegevens ontvangen. Sommige opvallende onverwachte aantallen sprongen in het oog, zoals meer dan 12.000 Wilde eenden en liefst 34 Brilduikers op de Kempische plassen en vennen. Het is duidelijk geworden dat de IJsvogel inderdaad goed vertegenwoordigd was, terwijl bovendien enkele zeldzamere soorten werden gezien, zoals; Wilde Zwaan (9 ex. op Beuven), Middelste Zaagbek (3 ex. bij Valkenswaardse Visvijvers), Klapster (3 ex.) en Roodborst-tapuit (overwinterd bij Soerendonks Goor).

De gegevens zijn samengevat in 3 tabellen;

Tabel 1 geeft in de eerste 3 kolommen de totalen van bekendtellingen die resp. in '76/'77, '77/'78, '78/'79 werden georganiseerd, ter vergelijking van de totalen van de beken bij deze telling in de vierde kolom.

Tabel 2 geeft de totalen van plassentellingen van '78, '79, '80, '81 en '82 ter vergelijking met de totalen van de plassen bij deze telling in de laatste kolom. Telkens werden nagenoeg dezelfde plassen en vennen geteld als nu.

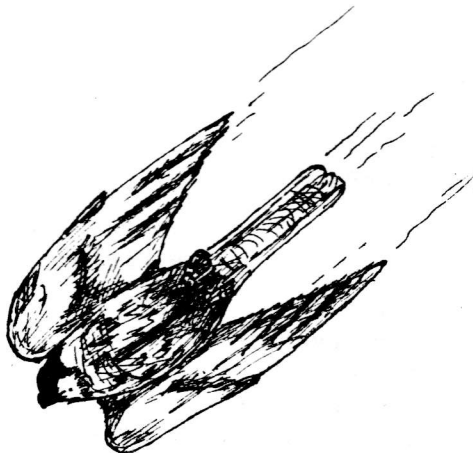
De derde en laatste tabel geeft de subtotalen van de plassen, beken, en kanalen en het eindtotaal per soort. Voor sommige soorten zijn percentages berekend.

Er wordt niet verder op deze resultaten ingegaan omdat me dat niet juist lijkt na slechts 1 telling. Het is dan ook de bedoeling dat de Kempische waterwildtelling in de paasvakantie, mogelijk een keer in het najaar, en zeker weer in de volgende kerstvakantie wordt herhaald. Indien ondertussen het SOBVG besloten heeft de bekendtelling in geheel Midden- en Zuidoost Brabant te organiseren, waartoe plannen bestaan, is daar makkelijk op aan te sluiten.

In hoeverre er sprake geweest zal zijn van dubbeltellingen van vogels die in de telperiode van een week zich verplaatst hebben is moeilijk te zeggen. Het weer was vrij stabiel en in de winterperiode mag je dan ook een vrij plaatsgebonden vogelpopulatie verwachten. Enkele controletellingen leerden ook dat er inderdaad weinig verschuivingen hebben opgetreden. Anderzijds is het trouwens zo dat eventuele verplaatsingen net zo goed onder- als overtellingen tot gevolg hebben, hetgeen elkaar nog gedeeltelijk kan opheffen. Alle belangrijke soorten en vogels die op de grens van 2 telgebieden werden waargenomen zijn overigens van geval tot geval bekeken.

Ik hoop voor de volgende tellingen op net zoveel medewerking en enthousiasme.

Lex Peeters.

TABEL 1: VERGELIJKING BEKENTELLINGEN

SOORT:	winter: 76/77	77/78	78/79	83 / 84
Dodaars	33	92	114	122
Blauwe reiger	48	54	62	104
Knobbelzwaan	-	-	11	1
Wilde eend	276	407	1343	597
Wintertaling	94	138	543	169
Buizerd	60-65	44-45	60-65	c.a. 62
Sperwer	1	15	11	18
Havik	-	-	-	1
Torenvalk	17	21-22	18	14
Patrijs	119	82	27	30
Waterhoen	645	884	1015	710
Meerkoet	17-18	36	159	90
Kievit	5	125	1	3
Watersnip	43	10	53	6
Wulp	4	-	6	163
Witgatje	9	1	4	4
Zilvermeeuw	-	-	-	2
Stormmeeuw	-	-	-	66
Kokmeeuw	(n i e t g e t e l d)			1092
Ransuil	-	-	-	1
IJsvogel	10-12	11-12	12	13
Grote B. Specht				17
Groene specht				4
Zwarte specht	4	1	?	7
Veldleeuwerik	278	171	130	114
Graspieper	42	71	82	32
Witte kwikstaart	6	15	33	17
Grote gele kwikst.	4	4	3	4
Klaapekster	-	-	-	1
Grote lijster				18
Kramsvogel	2580	2725	677	3230
Koperwiek	845	786	71	403
Tjiftjaf	-	-	-	1
Boomklever	2	-	?	2
Rietgors				1
Sijs	250	165	1025	1175
Putter	-	11	34	3
Goudvink	-	10	2	5
Kruisbek	-	-	-	2
Bonte kraai	-	2	?	13

Winter '76/'77; geteld op 29/30 jan., aantal kilometers beek; c.a. 135
 Winter '77/'78; geteld op 14/15 jan., aantal kilometers beek; c.a. 145
 Winter '78/'79; geteld op 23/24 dec., aantal kilometers beek; c.a. 140
 Winter '83/'84; geteld 24-12- -01-01, aantal kilometers beek; c.a. 150 - 160

- De cijfers hebben uitsluitend betrekking op pleisterende vogels.
- Waar een streepje geplaatst is, is de soort niet waargenomen, waar niets is ingevuld is niet bekend of de soort werd waargenomen óf is de soort niet geteld.
- De weersomstandigheden waren met uitzondering van winter '78/'79 nooit extreem. In winter '78/'79 waren nagenoeg alle plassen in de Kempen dichtgevroren.
- Bij de vorige tellingen werden enkele plassen die aan beken gelegen zijn meegeteld. Bij de Kempische waterwildtelling zijn de waarnemingen van plassen en beken duidelijk opgesplitst. Dit zal voor weinig soorten een vertekend beeld opleveren. Bij de IJsvogel echter, moeten er om genoemde rede 2-3 ex. bijgeteld worden in de laatste kolom, als de vier tellingen onderling vergeleken worden!

TABEL 2: VERGELIJKING PLASSENTELLINGEN

SOORT:	'78	'79	'80	'81	'82	'83/'84
Fuut	3	-	1	3	-	10
Dodaars	4	-	-	2	1	6
Roerdomp	1	-	-	-	-	1
Bl. Reiger	25	6	25	15	-	45
Knobbelzwaan	-	4	-	-	-	8
Wilde zwaan	-	-	-	-	-	9
Wilde eend	4859	1168	6473	7937	5113	12329
Wintertaling	612	26	862	274	235	552
Krakeend	18	-	1	4	-	2
Slobeend	5	-	3	12	-	48
Kuifeend	46	-	29	95	25	20
Tafeleend	293	1	271	655	29	247
Brilduiker	8	-	13	35	4	34
Middelste Zaag.	-	-	-	-	-	3
Bergeend	3	-	-	-	-	7
Buizerd	1	5	8	15	10	12
Sperwer	2	2	2	4	4	5
Havik	-	1	2	2	1	5
Blauwe kiek.	-	1	3	3	3	1
Smelleken	-	-	1	-	1	1
Torenvalk	-	-	3	5	2	3
Waterhoen	53	5	38	41	21	57
Meerkoet	736	47	843	320	176	714
Korhoen	-	-	-	-	-	2
Kievit	-	-	-	112	-	1
Watersnip	2	-	3	-	-	1
Wulp	13	-	217	-	-	420
Witgatje	7	-	3	-	-	2
Oeverloper	-	-	-	-	-	2
Zilvermeeuw	156	18	12	262	12	5
Stormmeeuw	19	11	-	71	52	15
Kokmeeuw	6886	67	404	1057	474	898
IJsvogel	2	-	-	-	-	5
Groene specht	-	-	-	-	-	3
Graspieper	21	-	12	3	3	5
Klapekster	-	-	-	1	2	2
Grote lijster	-	-	-	-	-	1
Kramsvogel	-	-	-	-	-	110
Roodborsttap.	-	-	-	-	-	1
Rietgors	6	-	16	11	7	3
Sijs	(niet geteld,.....)	-	-	94	-	340
Goudvink	-	-	-	6	-	1
Bonte Kraai	15	17	11	-	63	213

'78; geteld op 07-01, alle belangrijke plassen

'79; geteld op 06-01, alle belangrijke plassen

'80; geteld op 10-01, alle belangrijke plassen

'81; geteld op 10-01, alle belangrijke plassen

'82; geteld op 09-01, alle plassen geheel of gedeeltelijk dichtgevroren.

'83/'84; geteld in de week van 24-12 t/m. 01-01; Budeldorplein een week later.

Ter Spegelt en 't Tipke niet.

- Op de eerste plassentelling werden roofvogels nog niet geteld.

- Waar een streepje geplaatst is, is de soort niet waargenomen, waar niets is ingevuld is niet bekend of de soort werd waargenomen óf is de soort niet geteld.

TABEL 3: TOTAALOVERZICHT

SOORT:	PLAS:	%	BEEK:	%	KANAAL:	%	TOT. (100%)
Fuut	10	100	-	0	-	0	10
Dodaars	6	4,7	122	95,3	-	0	128
Blauwe reiger	45	30	104	69	1	0,7	150
Roerdomp	1		-		-		1
Knobbelzwaan	8		1		-		9
Wilde zwaan	9		-		-		9
Rietgans	19		-		-		19
Nijlgans	-		-		1		-
Wilde eend	12329	91,6	597	4,4	268	2	13462
Wintertaling	552	76,6	169	23,4	-	0	721
Krakeend	2		-		-		2
Slobeend	48	100	-	0	-	0	48
Kuifeend	20	100	-	0	-	0	20
Tafeleend	247	100	-	0	-	0	247
Brilduiker	34	100	-	0	-	0	34
Middelste zaagb.	3		-		-		3
Bergeend	7		-		-		7
Buizerd	12	16	c.a. 62	82,7	1	1,3	75
Sperwer	5	20,8	18	75	1	4,2	24
Havik	5		1		-		6
Bl. Kiekendief	1		-		-		1
Smelloken	1		-		-		1
Torenvalk	3	15,8	14	73,7	2	10,5	19
Korhoen	2		-		-		2
Patrijs	-	0	30	100	-	0	30
Waterhoen	57	5,9	710	73,2	203	21	970
Meerkoet	714	85,2	90	10,7	34	4,1	838
Kievit	1		3		-		4
Watersnip	1		6		-		7
Wulp	420		163		-		420*
Witgatje	2		4		-		6
Oeverloper	2		-		-		2
Zilvermeeuw	5		2		-		7
Stormmeeuw	15	18,6	66	81,5	-	0	81
Kokmeeuw	898	44,2	1092	53,8	40	2	2030
Ransuil	-		1		-		1
IJsvogel	5	27,8	13	72,2	-	0	18
Gr. B. Specht	-		17		-		17
Groene Specht	3		4		-		7
Zwarte Specht	-		7		-		7
Veldleeuwerik	-		114		-		114
Graspieper	5	13,5	32	86,5	-	0	37
Witte kwikst.	-		17		5		22
Grote G. kwikst.	-		4		-		4
Klaapekster	2		1		-		3
Grote lijster	1		18		-		19
Kramsvogel	110	3,2	3227	94,6	75	2,2	3412
Koperwiek	-		403		3		406
Roodb. Tapuit	1		-		-		1
Tjiftjaf	-		1		-		1
Boomklever	-		2		-		2
Rietgors	3		1		-		4
Sijs	340	21,9	1175	75,6	40	2,6	1555
Putter	-		3		-		3
Goudvink	1		5		-		6
Kruisbek	-		2		-		2
Bonte kraai	213		13		-		213*

MET BETREKKING TOT TABEL 3;

Alleen bij soorten waarbij het gezien hun aantallen reëel is, zijn percentages berekend. Bij Watergebonden soorten; gezien hun verspreiding vrijwel beperkt is tot waterrijkgebieden waarvan de belangrijkste geteld zijn, geeft het totaal aantal voor hen nagenoeg de totale Kempische populatie weer, met dien verstande dat de cijfers betrekking hebben op deze tijd van het jaar, deze winter met deze weersomstandigheden.

De percentages geven hun verdeling over de type wateren (plassen en vennen, beken, kanalen) weer, waarbij dezelfde beperkingen weer gelden. Of de cijfers afwijken in andere winters met andere weersomstandigheden zal blijken bij herhaling van de telling in dezelfde periode. Hoe de verdeling ligt in andere jaargetijden kunnen soortgelijke tellingen in andere maanden uitwijzen.

Niet specifiek watergebonden soorten; Het totaal aantal geeft een afspiegeling weer van het aantal van de soort dat zich in de buurt van waterrijke gebieden ophoudt. Ook dit kan uiteraard door allerlei weersomstandigheden bepaald zijn en bovendien verschillen van jaar tot jaar. De percentages geven voor sommige soorten een duidelijke voorkeur weer. Zie Buizerd en Sperwer i.t.t. Havik.

TOTALEN VAN NIET-TELSTOORTEN DIE DOOR ENKELE WAARNEMERS WERDEN OPgegeven;

Soepeend	477	Keep	7
Turkse tortel	138	Kneu	30
Houtduif	1655	Ringmus	52
Holenduif	105	Zwarte kraai	234
Staartmees	74	Roek	630
Koolmees	26	Kauw	231
Merel	13	Ekster	85
Zanglijster	28	Vlaamse gaai	48
Boomkruiper	7	Spreeuw	659
Winterkoning	38	Geelgors	110
Vink	99		

Opmerkingen m.b.t. deze lijst:

- De Staartmees wordt vaak aangetroffen in de buurt van water, en is daarom interessant als telsoort. Temeer daar deze vogel door haar uiterlijk en betrekkelijke talrijkheid toch al vaak spontaan wordt geteld en genoteerd.
- Ook de Winterkoning is interessant als telsoort, althans langs beekoevers. Reële absolute cijfers zullen niet verwacht mogen worden, doch relatieve wel! De soort komt veel langs beken voor en valt, ondanks haar onopvallende grootte en uiterlijk nergens beter te tellen. Geen telling leent zich dus beter om betrouwbare relatieve cijfers te verkrijgen die op den duur iets zeggen over eventuele fluctuaties van de grootte van de winterpopulatie van de Winterkoning.
- De Geelgors zou verplicht moeten worden als telsoort, gezien de sterke vermoedens die bestaan in de richting van afname van deze soort. Onder de 106 ex. bevond zich overigens een groep van liefst 90 ex., die zich ophielden in een bosje bij een gegierd akkerland, langs de Kleine Beerse t.h.v. Duizel.
- Soepeend; 3,5 % van de van origine Wilde eenden vertoonden verdachte kleurtjes die wezen in de richting van een parkeend, soepeend ofIn ieder geval rijp voor de Chinees!

Vogelwaarnemingen in de Kempen

**Verzameld door
Henk Hendriks**